

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Het recht op vrije artskeuze binnen het Nederlandse gezondheidsstelsel

Wallage, B.

Citation

Wallage, B. (2022, July 5). *Het recht op vrije artskeuze binnen het Nederlandse gezondheidsstelsel*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3421569>

Version: Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3421569>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Literatuurlijst

Barkhuysen & Bos, *Jurisprudentie Bestuursrecht plus 2011*, p. 3-34

T. Barkhuysen en A.W. Bos, 'De betekenis van het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie voor het bestuursrecht', *Jurisprudentie Bestuursrecht plus 2011*, p. 3-34.

Barkhuysen & Emmerik 2011

T. Barkhuysen en M.L. van Emmerik, *Het EVRM en het Nederlandse bestuursrecht*, Deventer: Kluwer 2011.

Barkhuysen & Emmerik 2017

T. Barkhuysen en M.L. van Emmerik, *Europese grondrechten en het Nederlandse bestuursrecht. De betekenis van het EVRM en het EU-Grondrechtenhandvest*, Deventer: Kluwer 2017.

Barkhuysen 2004

T. Barkhuysen, 'Het EVRM als integraal onderdeel van het Nederlandse materiële bestuursrecht', in: *De betekenis van het EVRM voor het materiële bestuursrecht: preadviezen*. VAR-reeks/Vereniging voor Administratief Recht nr. 132 Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2004.

Bertens & Huisman, NTVG 2016/160

R.M. Bertens en F.G. Huisman, 'Vrije artsenkeuze: recht of macht?', *NTVG 2016/160*.

Blok, NTM/NJCM-Bull. 2004/1

P. Blok, 'bowers versus lawrence': de grenzen van de privé-sfeer herzien', *NTM/NJCM-Bull. 2004/1*.

Boerefijn & Dute, NTM 2017/1

I. Boerefijn en J.C.J. Dute, 'mensenrechten in verpleeghuizen', *NTM 2017/1*, p. 27-46.

Bolt & Ceulen, Gst. 2016/4.

A.T. Bolt en E.P. Ceulen, 'Aansprakelijkheid van de overheid als toezichthouder', *Gst. 2016/4*.

Boogaard, NJB 2021/2599

G. Boogaard e.a., 'Kroniek van het constitutioneel recht', *NJB 2021/2599*.

Boogaard, *NJB* 2013/2112

G. Boogaard e.a., 'Kroniek van het Nederlands en Europees constitutioneel recht', *NJB* 2013/2112.

Bruggeman, *Gst.* 2016/11

C.W.C.A Bruggeman, 'Woelige tijden in het sociaal domein', *Gst.* 2016/11.

Bruggeman, *Gst.* 2020/82

C.W.C.A. Bruggeman e.a., 'Kroniek van het gemeentelijk sociaal domein (deel 2)', *Gst.* 2020/82.

Buijsen, *Medisch Contact* 2011, afl. 66, p. 2442-2443

M. Buijsen, 'Burger verliest invloed op zorglandschap', *Medisch Contact* 2011, afl. 66, p.2442-2443.

Buijsen, *AA* 2006/55

M.A.J.M. Buijsen, 'De betekenis van gelijkheid en rechtvaardigheid in de gezondheidszorg: De Zorgverzekeringswet rechtsfilosofisch gezien', *AA* 2006/55, p.609-613.

Buijsen *TvGR* 2005, afl. 1, p. 609-613

M.A.J.M. Buijsen, 'Keuze voor solidariteit. Kanttekeningen bij het voorstel Zorgverzekeringswet', *TvGR* 2005, afl. 1, p. 111-117.

Commissie Structuur en Financiering Gezondheidszorg 1987

Commissie Structuur en Financiering Gezondheidszorg, *Bereidheid tot verandering*, s-Gravenhage: Distributiecentrum overheidspublicaties, 1987.

Commissie Structuur en Financiering Gezondheidszorg 1987

Commissie Structuur en Financiering Gezondheidszorg, *Bereidheid tot verandering*, s-Gravenhage: Distributiecentrum overheidspublicaties, 1987.

Companje 1997

K.P. Companje, *Over artsen en verzekeraars* (oratie Utrecht), Twello: Van Tricht Uitgeverij 1997.

Companje 2001

K.P. Companje, *Convergerende belangen, belangenbehartiging van de zorgverzekeraars in historisch perspectief 1900-2001*, Zeist: Zorgverzekeraars Nederland 2001.

Companje 2008

K.P. Companje, 'Verzekering van zorg 1943-2007: gezondheidszorg of sociale zekerheid?' in: K.P. Companje, *Tussen volksverzekering en vrije markt. Verzekering van zorg op het snijvlak van sociale verzekering en gezondheidszorg 1880-2006*, Amsterdam: Uitgeverij Aksant 2008.

De Jong 2017

C.J.J.M de Jong, *Procedurele waarborgen in materiele EVRM-rechten*, Deventer: Wolters Kluwer 2017.

De Kinderombudsman 2016

De Kinderombudsman, *Mijn belang voorop?*, Den Haag: De Kinderombudsman 2016.

De Lange, TvGR 1990/2.2

S.A. de Lange, 'De reikwijdte van fundamentele rechten en de daarvan afgeleide rechten in de gezondheidszorg', *TvGR 1990/2.2*.

De Nationale Ombudsman 2017

De Nationale Ombudsman, *Terug aan tafel, samen de klacht oplossen*, Den Haag: De Nationale Ombudsman 2017.

De Nationale Ombudsman 2018

De Nationale Ombudsman, *Zorgen voor burgers*, Den Haag: De Nationale Ombudsman 2018.

De Nederlandse Grondwet: quo vadis?, NTM 2007/4

De Nederlandse Grondwet: quo vadis?, *NTM 2007/4*, p. 417-419.

Den Hartogh, *Ars Aequi* 2003, afl. 52, p. 96-104

G.A. den Hartogh, 'Het Europese Hof over hulp bij suicide', *Ars Aequi* 2003, afl. 52, p. 96-104.

Dörenberg, *TvGR* 2007/31

V.E.T. Dörenberg, 'Dwangbehandeling in de kinder- en jeugdpsychiatrie', *TvGR 2007/31*, afl. 1, p. 10-18.

Dörenberg, *TvGR* 2018/42

V.E.T. Dörenberg, 'De Jeugdwet: financiële risico's belemmeren toegang', *TvGR 2018/42*, afl. 5.

Dute, TvCR 2017, p. 128-132

J.C.J. Dute, 'Het initiatiefwetsvoorstel over orgaandonatie is in strijd met artikel 11 Grondwet', *TvCR* 2017, p. 128-132.

Elferink, Gst. 2018/55

W. Elferink, 'Jeugdwet, drie jaren jurisprudentie', *Gst.* 2018/55.

Emaus 2013

J.M. Emaus, *Handhaving van EVRM-rechten via het aansprakelijkheidsrecht. Over de inpassing van de fundamentele rechtsschending in het Nederlandse burgerlijk recht*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2013.

Emaus, NTBR 2018/8

J.M. Emaus, 'Bescherming van goodwill op grond van het EVRM', *NTBR* 2018/8, afl. 2.

Engberts en Kalkman-Bogerd 2006

D.P. Engberts en L.E. Kalkman-Bogerd, *Gezondheidsrecht*, Houten: Bohn Stafleu van Loghum 2006.

Festen 1974

H. Festen, *125 jaar Geneeskunst en Maatschappij, Geschiedenis van de Koninklijke Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst*, Utrecht: KNMG 1974.

Frederiks & Steen, TvGR 2018/42

B.J.M. Frederiks en S.M. Steen, 'De Wet zorg en dwang is aangenomen, en nu?', *TvGR* 2018/42, afl. 2, p. 156-163.

Frederiks, TvGR 2019/43

B.J.M. Frederiks, 'De Wet zorg en dwang treedt op 1 januari 2020 in werking', *TvGR* 2019/43, afl. 5, p. 337-358.

Gerards e.a. 2015

J.H. Gerards e.a., *Vijf jaar bindend EU-grondrechtenhandvest*, Deventer: Wolters Kluwer 2015.

Gerards & Fleuren 2013

J.H. Gerards en J.W.A. Fleuren, *Implementatie van het EVRM en de uitspraken van het EHRM in de nationale rechtspraak*, Nijmegen: Radboud Universiteit 2013.

Hamilton, TvGR 2002/26

G.J.A. Hamilton, 'Publiek belang en mededinging in de gezondheidszorg', *TvGR 2002/26*, afl. 3, p. 51-65.

Hendriks 2013

A.C. Hendriks, 'De invloed van fundamentele rechten op het gezondheidsrecht', in: J. Gerards & C. Sieburgh, *De invloed van fundamentele rechten op het materiële recht*, Deventer: *Kluwer* 2013.

Hendriks, JGGZR 2020/5

A.C. Hendriks, 'De Wvvgz en Wzd in de rechtspraak – een half jaar op de goede weg?', *JGGZR 2020/5*, p.10-12.

Hendriks, TvCR 2017, afl. 2, p. 133-136

A.C. Hendriks, 'Initiatiefwetsvoorstel over orgaandonatie doet grondrechten geen geweld aan', *TvCR 2017*, afl. 2, p. 133-136.

Hendriks, TvGR 2008, p. 2-18

A.C. Hendriks, B. Frederiks en M. Verkerk, 'Het recht op autonomie in samenhang met goede zorg bezien', *TvGR 2008*, afl. 1, p. 2-18.

Hendriks, TvGR 2015/7

A.C. Hendriks, 'Kroniek rechtspraak rechten van de mens', *TvGR 2015/7*, p. 535-554.

Hendriks, TvGR 2017/41

A.C. Hendriks, 'Kroniek rechtspraak rechten van de mens', *TvGR 2017/41*, afl. 2, p. 143-161.

Hendriks, Veraghtert & Wildershoven 2009

R.H.M. Hendriks, K.F.E. Veraghtert en B.E.M. Widdershoven, *Two centuries of solidarity. German, Belgian and Dutch social health insurance 1770-2008*, Amsterdam: Aksant 2009.

Heringa 1989

A.W. Heringa, *Sociale grondrechten. Hun plaats in de gereedheidskist van de rechter, dissertatie Leiden*, 's-Gravenhage: T.M.C. Asser Instituut 1989.

Huibers, Ars Aequi 2018, p. 77-85

L. Huijbers, 'Procedurale toetsing, het EHRM en rechtseenheid en diversiteit', *Ars Aequi* 2018, p. 77-85.

Hulst, TGMA 2014/28

E.H. Hulst, 'Vrije artsenkeuze: recht of gunst?' *TGMA* 2014/28, afl. 3, p. 119-129.

Hulst, TMA 2005/1

E.H. Hulst, 'De Wvggz: doodacht of verdwaald?', *TMA* 2020/1.

IGJ 2020

IGJ, *De zorgvuldige uitvoering van dwang in de zorg echt goed regelen, kan alleen regionaal*, 2020.

Inzicht in het overstapeseizoen. Verzekerden in beeld 2019

Inzicht in het overstapeseizoen. Verzekerden in beeld 2019, Zeist: Vektis 2019, p. 16.

Kind en ziekenhuis 1994

Kind en ziekenhuis, *Ouders ontevreden over ziekenhuizen*, (themanummer 3), Den Haag: Pasmans Offsetdrukkerij 1994.

Klein Egelink & Lunenburg, JBplus 2016/2

E. Klein Egelink en I.M. Lunenburg, 'Biedt de Wmo 2015 voldoende rechtsbescherming?', *JBplus* 2016/2, afl. 1.

Knapen, SC 2015, afl. 1

M. Knapen, 'Wetswijziging Koninklijke weg bij kwestie artsenkeuze', *SC* 2015, afl. 1.

KNMG-richtlijn 2021

KNMG-richtlijn: Niet-aangaan of beëindigen van de geneeskundige behandelingsovereenkomst, 2021.

Kottenhagen, TvGR 2008/7

R.J.P. Kottenhagen, 'Botsende rechten van moeder en ongeboren kind', *TvGR* 2008/7, p. 492-503.

Lavrysen 2016

L. Lavrysen, *Huan Rights in a Positive State. Rethinking the Relationship between Positive and Negative Obligations under the European Convention on Human Rights*, Cambridge – Antwerp – Portland: Intersentia 2016.

Lawson, NJCM-Bull. 1995.

R.A. Lawson, 'Positieve verplichtingen onder het EVRM: opkomst en ondergang van de 'fair balance'-test', *NJCM-Bull.* 1995, p. 749.

Leenen & Roscam Abbing 1986

H.J.J. Leenen en H.D.C. Roscam Abbing, *Bestuurlijk Gezondheidsrecht*, Alphen aan de Rijn: Samsom H.D. Tjeenk Willink 1986.

Leenen e.a. 2007

H.J.J. Leenen e.a., *Handboek gezondheidsrecht, Deel I Rechten van mensen in de gezondheidszorg*, Houten: Bohn Stafleu van Loghum 2007

Leenen e.a. 2017

H.J.J. Leenen e.a., *Handboek gezondheidsrecht*, Den Haag: Boom Juridisch 2017.

Leenen e.a. 2020

H.J.J. Leenen e.a., *Handboek gezondheidsrecht*, Den Haag: Boom Juridisch 2020.

Legemaate, TvGR 2004/28

J. Legemaate, 'Het zelfbeschikkingsrecht: een oud debat in nieuw licht', *TvGR 2004/28*, afl. 1.3, p. 11-13.

Leijten, TvCR 2017/8

A.E.M. Leijten, 'Als het om fundamentele rechten gaat: bestuursrechtelijke toetsing bezien vanuit grondrechtelijk perspectief', *TvCR 2017/8*, afl. 1, p. 49-54.

Marseille, NTB 2015/1

A.T. Marseille, 'Geschilbeslechting in het sociaal domein', *NTB 2015/1*.

Neerhof, O&A 2007/106.

A.R. Neerhof, 'Over onrechtmatigheid van toezichts- of handavingsfalen, mensenrechten en aansprakelijkheid', *O&A 2007/106*, p. 184-200.

Mendelts 2002

P. Mendelts, *Interpretatie van grondrechten. Grondrechtenclaims en verschuivingen in de reikwijdte van grondrechten* (diss. Utrecht), Deventer 2002.

Meulemans, TvGR 2005, afl. 1, p. 61-79

E.W.M. Meulemans, 'Het overeenkomstenstelsel onder de nieuwe zorgverzekeringswet', *TvGR 2005*, afl. 1, p. 61-79.

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties 2021

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, *Handreiking Constitutionele Toetsing, Praktische handvatten voor wet- en regelgeving*, 2021.

Munneke, *Regelmaat* 2013/5

S.A.J. Munneke, 'Decentralisatie op grote schaal', *Regelmaat* 2013/5, p. 283-297

NZa 2018

NZa, *Monitor Zorgverzekeringen 2018*, 5 november 2018.

Pietermaat, *TvT* 2015/2

E. Pietermaat, 'De NZa: de marktmeester en toezichthouder', *TvT* 2015/2, p. 7-14

Puijk, Meijer & Baas 2018

L. Puijk, R. Meijer en N. Baas, 'Keuzevrijheid in de wijkverpleging', *Arteriaconsulting* 16 februari 2018.

Raad van State 2016

Raad van State, Afdeling advisering, *En nu verder! Vierde periodieke beschouwing over interbestuurlijke verhoudingen na de decentralisaties in het sociale en fysieke domein*, Den Haag: Raad van State 2016

Raad voor Volksgezondheid en Samenleving 2018

Raad voor Volksgezondheid en Samenleving, *Leeftijdsgrenzen*, Den Haag: RVS 2018.

Rijken, *TvGR* 2012/36

J.J. Rijken, 'De voorgenomen wijziging van artikel 13 Zvw – een kleine ingreep aan het hart van de zorgverzekering', *TvGR* 2012/36, afl. 6, p. 475-481.

Rijken, *TvGR* 2017/41

J.J. Rijken, 'Terug naar een recht op jeugdhulp', *TvGR* 2017/41, afl. 4-5, p. 291.

Roscam Abbing, *NTvG* 1987/26

H.D.C. Roscam Abbing, 'De wet naar een gezond bestel; het advies van de Commissie Dekker', *NTvG* 1987/26, afl. 131, p. 1136-1140.

Sanderink, *O&A* 2016/2

D.G.J. Sanderink, 'Overheidsaansprakelijkheid voor schending van een positieve verplichting om regelgeving uit te vaardigen', *O&A* 2016/2.

Sauter 2011

W. Sauter, *Europees recht in de zorg*, Den Haag: Sdu 2011.

Schooneveld, TvGR 2005, afl. 1, p. 3-16

E. van Schooneveld, 'De Zorgverzekeringswet en de Wet op de zorgtoeslag in vogelvlucht', *TvGR* 2005, afl. 1, p. 3-16.

Schut 2003

F.T. Schut, *De zorg is toch geen markt? Laveren tussen marktfaalen en overheidsfaalen in de gezondheidszorg*, (oratie Erasmus Universiteit Rotterdam 2003), p.10.

Sijmons 2006

J.G. Sijmons, *Aanbodregulering en de Wet Toelating Zorginstellingen* (Proefschrift Groningen), Den Haag: Sdu uitgevers 2006.

Sijmons 2008

J.G. Sijmons, *De stimulerende middelen van de wetgever* (oratie Universiteit Utrecht), Den Haag: SDU uitgevers 2008.

Sijmons 2011

J.G. Sijmons, 'De cure: transitie en onbalans', in: *Stelsel onder stress. Preadvies 2011* (preadviezen Vereniging voor Gezondheidsrecht 2011-1), Den Haag: SDU uitgevers 2011. p.13-88

Sijmons, AV&S 2016/14

J.G. Sijmons, 'Sturen in de zorg met de zorgverzekering. De perikelen rond de wijziging van art. 13 Zorgverzekeringswet', *AV&S* 2016/14.

Sociaal en Cultureel Planbureau 2018

Sociaal en Cultureel Planbureau, *Veranderde zorg en ondersteuning voor mensen met een beperking*, Den Haag: SCP 2018.

Steyger e.a. 2015

E. Steyger e.a., 'Op weg naar 10 jaar nieuw zorgstelsel. Terug en vooruitblik', (Preadvies VGR), Utrecht: VGR 2015.

Steyger, TvGR 2015/39

E. Steyger, 'Toepassing van het VWEU in het zorgstelsel: van zorgen verzekerd', *TvGR* 2015/39, afl. 6, p. 403-409.

Tichem en Sauter, M&M 2017, afl. 3, p. 88-97

Jan Tichem en Wolf Sauter, 'Transparantie van ziekenhuistarieven: een wazige spiegel of oog in oog?', *M&M* 2017, afl. 3, p. 88-97.

Tjong Tjin Tai 2014

T.F.E. Tjong Tjin Tai, Mr. C. Asser's handleiding tot de beoefening van het Nederlands burgerlijk recht. 7-IV. Bijzondere overeenkomsten, Deventer: Kluwer 2014.

Van Balen & Michels, TvGR 2019, afl. 3, p. 234-260

C. van Balen en C.M.E. Michels, 'Kroniek rechtspraak zorgverzekeringsrecht', *TvGR* 2019, afl. 3, p. 234-260.

Van Beers, in: E.M.H. Hirsch Ballin & G. Leenknecht, Artikelsgewijs commentaar op de Grondwet

B.C. van Beers, 'Commentaar op artikel 11 van de Grondwet', in E.M.H. Hirsch Ballin & G. Leenknecht, Artikelsgewijs commentaar op de Grondwet, (webeditie: www.nederlandrechtsstaat.nl).

Van de Gronden, TvGR 2013/37

J.W. van de Gronden, 'Grensoverschrijdend patiëntenverkeer in de Zorgverzekeringwet: is de voorgenomen wijziging van artikel 13 Europeesrechtelijk houdbaar?', *TvGR* 2013/37, afl. 1, p. 4-17.

Van der Jagt-Jobsen, Rijken & Verduijn, TvGR 2014/38

J.A.E. van der Jagt-Jobsen, J.J. Rijken en M.A.M. Verduijn, 'Van AWBZ naar Wlz: een trendbreuk met het verleden?', *TvGR* 2014/38, afl. 7, p. 540-552.

Van der Most, TvGR 2005/29

M. van der Most, 'De Zorgverzekeringwet en de zelfverzekerde burger', *TvGR* 2005/29, afl. 12, p. 17-39.

Van der Velde 2009

J. van der Velde, *EVRM Rechtspraak & Commentaar. Positieve verplichtingen*, Den Haag: Sdu Uitgevers 2009.

Van der Ven 2015

W. van der Ven, Het beste zorgstelsel? Afscheidscollege 2 oktober 2015, Rotterdam: *iBMG* 2015.

Van Emmerik, O&A 2010/2

M.L. van Emmerik, 'Overheidsaansprakelijkheid en EVRM: op het grensvlak van privaat- en publiekrecht', *O&A* 2010/2, p. 69-74.

Van Emmerik, *RM Themis* 2008/4

M.L. van Emmerik, 'De Nederlandse Grondwet in een veellagige rechtsorde', *RM Themis* 2008/4, p. 145-161.

Van Noorloos, *NJB* 2010/2294

M. van Noorloos, 'Het toetsingsverbod en de tijdgeest', *NJB* 2010/2284.

Van Sasse van Ysselt, *Regelmaat* 2017/32

P.B.C.D.F. van Sasse van Ysselt, 'Realisering van het recht op onaantastbaarheid van het lichaam door middel van wetgeving', *Regelmaat* 2017/32, afl. 6, p. 403-418.

Van Sasse van Ysselt, *TvCR* 2013, p. 224-233.

P.B.C.D.F. van Sasse van Ysselt, 'Handhaving van voorschriften in de Engelse taal met inachtneming van het strafrechtelijke legaliteitsbeginsel', *TvCR* 2013, p. 224-233.

Van Schelven & Janssen, *TvGR* 2017/41

B.A. van Schelven en M.M. Janssen, 'Het hinderpaalcriterium drie jaar na CZ/ Momentum', *TvGR* 2017/41, afl. 7, p. 479-491.

Van Schelven, *GZR-Updates* 2014/0466

B.A. van Schelven, 'De vrije artskenkeuze – wat is dat eigenlijk?', *GZR-Updates* 2014/0466.

Verhey, *NTM* 2003/3a

L.F.M. Verhey, 'Het grondwettelijk beperkingssysteem: handhaving of herbezinning?' *NTM* 2003/3a, p. 216-232.

Vermaat 2020

M.F. Vermaat, 'Maatwerk in het sociaal domein', in: *Maatwerk in het bestuursrecht. Preadviezen* (VAR Vereniging voor Bestuursrecht VAR-reeks 164), Den Haag: Boom juridisch 2020.

Vermaat, *NTB* 2018/6

M.F. Vermaat, 'Resultaatgericht indiceren: je weet pas wat je krijgt als je het hebt', *NTB* 2018/6.

Wallage, *NJB* 2019/2417

B. Wallage, 'De Staat waarborgt het recht op vrije artskenkeuze onvoldoende', *NJB* 2019/2417, afl. 39, p. 2945-2950.

Wallage, TvCR 2019, afl. 1, p. 1-20

B. Wallage, A.C. Hendriks en W.I. Koelewijn, 'Vrije artsenkeuze: een onderdeel van de Nederlandse constitutie?', *TvCR 2019*, afl. 1, p. 1-20.

ZonMw 2013

ZonMw, *Achtergrondstudies Zelfbeschikking in de zorg*, Den Haag: ZonMw 2013.

ZonMw 2018

ZonMw, *Eerste evaluatie Jeugdwet*, Den Haag: ZonMw 2018.

Jurisprudentielijst

- EHRM 7 december 1976, ECLI:NL:XX:1976:AC0070.
- EHRM 13 juni 1979, ECLI:NL:XX:1979:AC3090.
- EHRM 24 oktober 1979, ECLI:CE:ECHR:1979:1024JUD000630173.
- EHRM 26 maart 1985, ECLI:NL:XX:1985:AC8813, *NJ* 1985/525, m.nt. E.A. Alkema.
- EHRM 7 juli 1989, ECLI:NL:XX:1989:AB9903, *NJ* 1991/659 m.nt. E.J. Dommering.
- EHRM 21 februari 1990, ECLI:CE:ECHR:1990:0221JUD000931081.
- EHRM 16 december 1992, ECLI:NL:XX:1992:AD1800, *NJ* 1993/400.
- EHRM 25 februari 1993, ECLI:NL:XX:1993:AD1839, *NJ* 1993/485, m.nt. Kn.
- EHRM 9 december 1994, ECLI:NL:XX:1994:AC1181, *NJ* 1996/506 m.nt. E.J. Dommering.
- EHRM 24 februari 1995, ECLI:NL:XX:1995:AD2307, *NJ* 1995/594 m.nt. J. de Boer.
- EHRM 19 februari 1996, nr. 23218/94.
- EHRM 25 september 1996, ECLI:NL:XX:1996:AD2614, *NJ* 1997/555, m.nt. E.J. Dommering.
- EHRM 22 oktober 1996, ECLI:NL:XX:1996:AD4440, *NJ* 1997/449 m.nt. J. de Boer.
- EHRM 28 november 1996, ECLI:NL:XX:1996:AD4446, *NJ* 1998/1 mt.n. C.A. Groenendijk.
- EHRM 25 februari 1997, nr. 22009/93.
- EHRM 27 augustus 1997, ECLI:NL:XX:1997:AD4543, *NJ* 1999/464 m.nt. Dute.
- EHRM 29 augustus 1997, ECLI:NL:XX:1997:AD4544, *NJ* 1999/710.
- EHRM 24 februari 1998, ECLI:NL:XX:1998:AD4548, *NJ* 1999/691 m.nt. E.J. Dommering.
- EHRM 28 oktober 1998, ECLI:NL:XX:1998:AD4558, *NJ* 2000/134, m.nt. E.A. Alkema.
- EHRM 4 april 2000, ECLI:CE:ECHR:2000:0404JUD002662995.
- EHRM 11 juli 2000, ECLI:CE:ECHR:2000:0711JUD002919295, *AB* 2001/117, m.nt. L.F.M. Verhey.
- EHRM 5 oktober 2000, ECLI:CE:ECHR:2000:1005JUD003136596.
- EHRM 21 maart 2002, nr.65653/01.
- EHRM 29 april 2002, ECLI:NL:XX:2002:AP0678.
- EHRM 12 juni 2003, ECLI:CE:ECHR:2003:0612JUD003596897, *AB* 2003/437 m.nt. B.C. van Beers.
- EHRM 8 juli 2003, ECLI:CE:ECHR:2003:0708JUD003602297.
- EHRM 31 oktober 2003, ECLI:NL:XX:2003:AP0921, *NTM/NJCM-Bull* 2004, p. 54 m.nt. A.C. Hendriks.
- EHRM 27 november 2003, ECLI:CE:ECHR:2003:1127JUD006543601.
- EHRM 27 november 2003, ECLI:CE:ECHR:2003:1127JUD002662495.
- EHRM 9 maart 2004, ECLI:NL:XX:2004:AS2227, *NJ* 2005/14.

EHRM 29 september 2005, nr. 24919/03, *NJB* 2005/662, *GJ* 2005/124, m.nt. A.C. Hendriks, *NJCM-Bulletin* 2006, p. 529, m.nt. C. Kelk, *EHRC* 2005/111.

EHRM 28 februari 2006, ECLI:CE:ECHR:2006:0228DEC001465902.

EHRM 7 maart 2006, ECLI:CE:ECHR:2006:0307JUD000633905, *EHRC* 2006/47, m.nt. E. Brems; *NJCM-Bull.* 2006, p. 863, m.nt. C. Forder en J. Whittingham.

EHRM 5 oktober 2006, ECLI:CE:ECHR:2006:1005JUD007572501, *EHRC* 2007/23 m.nt. A.C. Hendriks.

EHRM 20 maart 2007, ECLI:CE:ECHR:2007:0320JUD000541003, *NJCM-Bulletin* 2007, p.497, m.nt. A.C. Hendriks; *EHRC* 2007/70, m.nt. H.L. Janssen.

EHRM (Grote Kamer) 10 april 2007, ECLI:CE:ECHR:2006:0307JUD000633905, *NJ* 2007/459, m.nt. J. De Boer; *EHRC* 2007/73, m.nt. E. Brems.

EHRM 10 april 2007, ECLI:CE:ECHR:2007:0410JUD000633905, *NJ* 2007/459, m.nt. J. de Boer; *NJCM-Bulletin* 2007, p. 872, m.nt. M. Kütthe en M. Turvey.

EHRM 26 april 2007, nr. 16351/03.

EHRM 4 december 2007, ECLI:NL:XX:2007:BC1884, *EHCR* 2008/13 m.nt. E. Brems; *NJ* 2008/363 m.nt. E.A. Alkema; *NJCM-Bull.* 2008/3, p. 293 m.nt. A.C. Hendriks en F.M.J. den Houdijker.

EHRM 4 januari 2008, ECLI:CE:ECHR:2008:0104DEC002380006, *EHRC* 2008/61 m.nt. A.C. Hendriks.

EHRM 13 mei 2008, ECLI:NL:XX:2008:BD3994, *EHRC* 2008/82 m.nt. E. Brems.

EHRM 7 oktober 2008, ECLI:CE:ECHR:2008:1007JUD003522803.

EHRM 2 december 2008, ECLI:CE:ECHR:2008:1202JUD000287202.

EHRM 16 december 2008, ECLI:NL:XX:2008:BH1809, *EHRC* 2009/17 m.nt. Gerards; *AB* 2009/286 m.nt. Barkhuysen & Van Emmerik.

EHRM 16 december 2008, ECLI:CE:ECHR:2008:1216JUD002388306.

EHRM 3 februari 2009, nr. 31276/05.

EHRM 1 april 2010, ECLI:NL:XX:2010:BM6912, *EHRC* 2010/64, m.nt. A.C. Hendriks.

EHRM 1 april 2010, ECLI:CE:ECHR:2011:1103JUD005781300.

EHRM 10 juni 2010, ECLI:CE:ECHR:2010:0610JUD000030202, *EHRC* 2010/89 m.nt. J. Gerards.

EHRM 2 september 2010, ECLI:CE:ECHR:2010:0902JUD001137304.

EHRM 14 december 2010, ECLI:CE:ECHR:2010:1214JUD006754509, *EHRC* 2011/44 m.nt. H.M. Griffioen; *GJ* 2011/35 m.nt. A.C. Hendriks.

EHRM 20 januari 2011, ECLI:NL:XX:2011:BP9299, *GJ* 2011/53 m.nt. A.C. Hendriks.

EHRM 26 mei 2011, ECLI:CE:ECHR:2011:0526JUD002761704, *EHRC* 2011/109 m.nt. A.C. Hendriks; *NTM-NJCM-Bull.* 2011, p. 882 m.nt. E.C.C. van Os.

EHRM 20 september 2011, ECLI:NL:XX:2011:BU6293.

EHRM 3 november 2011, ECLI:CE:ECHR:2011:1103JUD005781300, *EHRC* 2012/38, m.nt. B.C. van Beers.

EHRM 3 november 2011, ECLI:CE:ECHR:2011:1103JUD002877005, *EHRC* 2012/39, m.nt. M.A.K. Klaassen.
 EHRM 17 januari 2012, ECLI:CE:ECHR:2012:0117JUD003676006.
 EHRM 24 april 2012, ECLI:NL:XX:2012:BW9646.
 EHRM 19 juni 2012, ECLI:NL:XX:2012:BX9096.
 EHRM 3 juli 2012, ECLI:NL:XX:2012:BX3398, *EHRC* 2012/157, m.nt. A.C. Hendriks.
 EHRM 19 juli 2012, ECLI:CE:ECHR:2012:0719JUD000049709, *EHRC* 2012/220; *GJ* 2012/147 m.nt. J.H.H.M. Dorscheidt.
 EHRM 28 augustus 2012, ECLI:CE:ECHR:2012:0828JUD005427010, *EHRC* 2012/222, m.nt. N.R. Koffeman; *NTM/NJCM-Bull.* 2013/6 m.nt. R.E. van Hellemond en A.C. Hendriks.
 EHRM 22 april 2013, ECLI:CE:ECHR:2013:0422JUD004887608.
 EHRM 27 augustus 2015, ECLI:CE:ECHR:2015:0827JUD004647011, *EHRC* 2015/12, m.nt. B.C. van Beers.
 EHRM 15 november 2016, ECLI:CE:ECHR:2016:1115JUD002885911, *EHRC* 2017/38, m.nt. A.C. Hendriks.
 EHRM 23 maart 2017, ECLI:CE:ECHR:2017:0323JUD005325113.
 EHRM 4 oktober 2018, ECLI:CE:ECHR:2018:1004JUD001856812, *EHRC* 2018/247 m.nt. A.C. Hendriks.
 EHRM 4 juni 2019, ECLI:CE:ECHR:2019:0604JUD006948912, *EHRC* 2019/157 m.nt. A.C. Hendriks.

HvJEU 13 juli 1989, ECLI:EU:C:1989:321.
 HvJEU 18 juni 1991, ECLI:EU:C:1991:254.
 HvJEU 18 december 1997, ECLI:EU:C:1997:631.
 HvJEU 13 mei 2003, ECLI:EU:C:2003:270, *Jur.* 2003, p. I-4509; *NJ* 2003/673, m.nt. M.R. Mok.
 HvJEU 16 mei 2006, ECLI:EU:C:2006:325, *Jur.* 2006, p. I-4325.
 HvJEU 26 februari 2013, ECLI:EU:C:2013:105.
 HvJEU 29 oktober 2020, ECLI:EU:C:2020:872, *EHRC* 2020/275, m.nt. M. Beijer en J.W. van den Gronden.

HR 5 juni 1987, ECLI:NL:HR:1987:AB9113, *AB* 1988/276.
 HR 20 oktober 1987, ECLI:NL:HR:1987:AD0002, *NJ* 1988/447, m.nt. A.C. 't Hart.
 HR 9 januari 1989, ECLI:NL:HR:1987:AG5500, *NJ* 1987/928 m.nt. E.A. Alkema; *AB*, 1987/231 m.nt. F.H. van der Burg.
 HR 4 mei 1991, ECLI:NL:HR:1991:ZC0251, *NJ* 1991/706, m.nt. P.A. Stein.
 HR 18 juni 1993, ECLI:NL:HR:1993:ZC1002, *NJ* 1994/347.
 HR 23 november 2001, ECLI:NL:HR:2001:AD3963.

HR 23 november 2001, ECLI:NL:HR:2001:AD3963, *NJ* 2002/386 en 387 m.nt. Vranken.
HR 12 december 2003, ECLI:NL:HR:2003:AL8442, *NJ* 2004/117.
HR 23 april 2010, ECLI:NL:HR:2010:BL4882, *JA* 2010/97 m.nt. L.G.J. Hendrix.
HR 12 maart 2013, ECLI:NL:HR:2013:BY4876.
HR 11 juli 2014, ECLI:NL:HR:2014:1646, *GJ* 2014/121 m.nt. J.J. Rijken.
HR 6 november 2015, ECLI:NL:HR:2015:3241, *GJ* 2016/33, m.nt. J.G. Sijmons.
HR 21 september 2018, ECLI:NL:HR:2018:1724.
PHR 22 maart 2019, ECLI:NL:PHR:2019:266
HR 7 juni 2019, ECLI:NL:HR:2019:853.
HR 20 december 2019, ECLI:NL:HR:2019:2006, *Men R* 2020/8, m.nt. T.J. Thurlings-Rassa.

ABRvS 26 januari 2011, ECLI:NL:RVS:2011:BP2536, *AB* 2011/83, m.nt. R.J.G.M. Widdershoven.
CRvB 19 september 2012, ECLI:NL:CRVB:2012:BX8897.
CRvB 1 mei 2017, ECLI:NL:CRVB:2017:1477.
CRvB 21 maart 2018, ECLI:NL:CRVB:2018:819.
CRvB 23 mei 2018, ECLI:NL:CRVB:2018:1525.
CRvB 19 september 2018, ECLI:NL:CRVB:2018:2829.
CRvB 10 oktober 2018, ECLI:NL:CRVB:2018:3102.
CRvB 19 december 2018, ECLI:NL:CRVB:2018:3933.
CRvB 7 februari 2019, ECLI:NL:CRVB:2019:467.
CRvB 9 augustus 2019, ECLI:NL:CRVB:2019:2719.
CRvB 2 oktober 2019, ECLI:NL:CRVB:2019:3171.
CRvB 30 oktober 2019, ECLI:NL:CRVB:2019:3396.
CRvB 26 februari 2020, ECLI:NL:CRVB:2020:456.
CRvB 5 augustus 2020, ECLI:NL:CRVB:2020:1747.
CBB 1 december 2015, ECLI:NL:CBB:2015:370, *AB* 2016/106, m.nt. W.I. Koelewijn en B. Wallage.
Gemeenschappelijk Hof van Aruba Curaco, Sint Maarten en Bonaire, Sint Eustatius en Saba 24 januari 2014, ECLI:NL:OGHACMB:2014:62.

Hof Amsterdam 24 februari 2009, ECLI:NL:GHAMS:2009:BH6413, *NJ* 2010/657, m.nt. E.A. Alkema.
Hof Arnhem-Leeuwarden 18 juni 2015, ECLI:NL:GHARL:2015:4413, *GJ* 2015/88, m.nt. T.M. Schalken.
Hof Den Haag, 2 augustus 2016, ECLI:NL:GHDHA:2016:2241, *GZR-Updates.nl*, 2016-0325, m.nt. B.A. van Schelven.

Hof Amsterdam 11 juli 2017, ECLI:NL:GHAMS:2017:2668, *GJ* 2017/140, m.nt. P. Vlaardingerbroek.

Hof Arnhem-Leeuwarden 23 januari 2018, ECLI:NL:GHARL:2018:710.

Hof Arnhem-Leeuwarden 21 januari 2020, ECLI:NL:GHARL:2020:437.

Hof 's-Hertogenbosch 8 mei 2018, ECLI:NL:GHSHE:1995.

Hof Den Haag 9 oktober 2018, ECLI:NL:GHDHA:2018:2591, *AB* 2018/417 m.nt. Ch.W Backes en G.A. van der Veen.

Hof Arnhem-Leeuwarden 3 september 2019, ECLI:NL:GHARL:2019:7106.

Hof Arnhem-Leeuwarden 3 september 2019, ECLI:NL:GHARL:2019:7106.

Hof Arnhem-Leeuwarden 3 september 2019, ECLI:NL:GHARL:2019:7106.

Hof Arnhem-Leeuwarden 3 september 2019, ECLI:NL:GHARL:2019:7106.

Hof 's-Hertogenbosch 17 december 2019, ECLI:NL:GHSHE:2019:4554.

Hof Arnhem-Leeuwarden 21 januari 2020, ECLI:NL:GHARL:2020:437.

Hof Amsterdam 28 februari 2020, ECLI:NL:GHAMS:2020:BV7524.

Hof Den Haag 14 april 2020, ECLI:NL:GHDHA:2020:828.

Hof Amsterdam 28 februari 2020, ECLI:NL:GHAMS:2020:BV7524.

Hof Den Haag 7 juli 2020, ECLI:NL:GHDHA:2020:1120.

Hof Arnhem-Leeuwarden 6 oktober 2020, ECLI:NL:GHARL:2020:8028.

Hof Arnhem-Leeuwarden 6 oktober 2020, ECLI:NL:GHARL:2020:8030.

Hof Arnhem-Leeuwarden 6 oktober 2020, ECLI:NL:GHARL:2020:8031.

Hof Den Haag 30 maart 2021, ECLI:NL:GHDHA:2021:548.

Hof Den Haag 30 maart 2021, ECLI:NL:GHDHA:2021:548.

Rb. Midden-Nederland 21 oktober 2015, ECLI:NL:RBMNE:2015:7578.

Rb. Zeeland-West-Brabant 28 oktober 2015, ECLI:NL:RBZWB:2015:6768.

Rb. Noord-Nederland 30 oktober 2015, ECLI:NL:RBNNE:2015:5015.

Rb. Amsterdam 6 oktober 2016, ECLI:NL:RBAMS:2016:6345.

Rb. Overijssel 24 oktober 2016, ECLI:NL:RBOVE:2016:4171.

Rb. Zeeland-West-Brabant 4 januari 2017, ECLI:NL:RBZWB:2017:12.

Rb. Zeeland-West-Brabant 4 januari 2017, ECLI:NL:RBZWB:2017:12.

Rb. Zeeland-West-Brabant 15 februari 2017, ECLI:NL:RBZWB:2017:917.

Rb. Noord-Holland 12 april 2017, ECLI:NL:RBNHO:2017:2838.

Rb. Overijssel 23 mei 2017, ECLI:NL:RBOVE:2017:2773.

Rb. Amsterdam 20 juli 2017, ECLI:NL:RBAMS:2017:5190.

Rb. Zeeland-West-Brabant 20 juli 2017, ECLI:NL:RBZWEB:2017:4537.

Rb. Gelderland 20 september 2017, ECLI:NL:RBGEL:2017:5379.

Rb. Overijssel 29 september 2017, ECLI:NL:RBOVE:2017:3709.

Rb. Noord-Nederland 22 december 2017, ECLI:NL:RBNNE:2017:4989.

Rb. Noord-Nederland 17 januari 2018, ECLI:NL:RBNNE:2018:162.

Rb. Noord-Nederland 30 januari 2018, ECLI:NL:RBNNE:2018:245 *GZR-Updates.nl* 2018-0097 m.nt. B. Wallage; *GJ* 2018/53 m.nt. M.F. van der Mersch.

Rb. Den Haag 6 juni 2018, ECLI:NL:RBDHA:2018:6611, *GZR-Updates.nl* 2018-0296 m.nt. M.F. van der Mersch.

Rb. Gelderland 22 januari 2019, ECLI:NL:RBGEL:2019:217.

Rb. Gelderland 1 februari 2019, ECLI:NL:RBGEL:2019:380, *GJ* 2019/52, m.nt. J.G. Sijmons

Rb. Gelderland 1 februari 2019, ECLI:NL:RBGEL:2019:380.

Rb. Gelderland 1 februari 2019, ECLI:NL:RBGEL:2019:380, *GZR-Updates.nl* 2019-0140 m.nt. B. Wallage; *GJ* 2018/52 m.nt. J.G. Sijmons.

Rb. Rotterdam 29 maart 2019, ECLI:NL:RBROT:2019:2379.

Rb. Gelderland 13 juni 2019, ECLI:NL:RBGEL:2019:2689.

Rb. Noord-Nederland 3 september 2019, ECLI:NL:RBNNE:2019:3825.

Rb. Rotterdam 18 oktober 2019, ECLI:NL:RBROT:2019:8557.

Rb. Den Haag 22 oktober 2019, ECLI:NL:RBDHA:2019:11096.

Rb. Overijssel 31 oktober 2019, ECLI:NL:RBOVE:2019:4220.

Rb. Amsterdam 27 november 2019, ECLI:NL:RBAMS:2019:8852.

Rb. Rotterdam 16 januari 2020, ECLI:NL:RBROT:2020:441.

Rb. Gelderland 23 januari 2020, ECLI:NL:RBGEL:2020:578.

Rb. Den Haag 5 februari 2020, ECLI:NL:RBDHA:2020:865.

Rb. Amsterdam 24 februari 2020, ECLI:NL:RBAMS:1231.

Rb. Oost-Brabant 26 maart 2020, ECLI:NL:RBOBR:2020:1761.

Rb. Noord-Holland 10 april 2020, ECLI:NL:RBNHO:2020:2812.

Rb. Noord-Holland 14 april 2020, ECLI:NL:RBNHO:2020:2772.

Rb. Limburg 23 april 2020, ECLI:NL:RBLIM:2020:3415.

Rb. Den Haag 9 juli 2020, ECLI:NL:RBDHA:2020:6249.

Rb. Rotterdam 22 juli 2020, ECLI:NL:RBROT:2020:6412.

Rb. Rotterdam 13 oktober 2020, ECLI:NL:RBROT:2020:10247.

Rb. Rotterdam 13 oktober 2020, ECLI:NL:RBROT:2020:10247.

De Nationale Ombudsman 2 maart 2017, 2017/035, *AB* 2017/219 m.nt. P.J. Stolk.

Geschillencommissie Ziekenhuizen, 6 juli 2017, 109246, *GJ* 2018/38.

Afkortingen

Awb	Algemene wet bestuursrecht
BW	Burgerlijk Wetboek
College	College van burgemeester en wethouders
EHRM	Europees Hof voor de Rechten van de Mens
EVRM	Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens
GW	Grondwet
Handvest	Handvest van de grondrechten van de Europese Unie
Hof	Gerechtshof
IGJ	Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd
KNMG	Koninklijke Nederlandse Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst
NZa	Nederlandse Zorgautoriteit
PGB	Persoonsgebonden budget
Rb	Rechtbank
VWEU	Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie
Wet BOPZ	Wet bijzondere opnemingen in psychiatrische ziekenhuizen
WGBO	Wet op de geneeskundige behandelingsovereenkomst
Wlz	Wet langdurige zorg
Wmo 2015	Wet maatschappelijke ondersteuning
Wvggz	Wet verplichte ggz
Wzd	Wet zorg en dwang
ZN	Zorginstituut Nederland
Zvw	Zorgverzekeringswet